

Pradžia>Šeimos teisė ir paveldėjimas>Tėvų pareigos: vaiko globa ir bendravimo teisės**Tėvų pareigos: vaiko globa ir bendravimo teisės**

Belgija

1 Ką iš tikrųjų reiškia teisinė sąvoka „tėvų atsakomybė“? Kokios yra asmens, turinčio tėvų atsakomybę, teisės ir pareigos?

Tėvų valdžia yra teisinis mechanizmas, skirtas vaikams apsaugoti ir jiems atstovauti, kol jie tampa pilnamečiais arba emancipuotais. Tai apima ir vaiko asmenį, ir jo turtą. Tėvų valdžia reglamentuojama Civilinio kodekso (pranc. *Code civil*) 371–387 ter ir 203 straipsniuose.

Tėvų valdžia automatiškai naudojasi vaiko teisiniais tėvai, t. y. tie asmenys, kurie tokiais laikomi pagal teisės aktus dėl tėvystės, motinystės arba bendramotinystės ryšio, nustatomo pagal kraują, įvairinimą arba įstatymą. Jeigu biologiniai tėvai pagal teisės aktus nėra pripažįstami teisiniais tėvais, jie tėvų valdžios neturi.

Vaikai lieka savo tėvo ir motinos valdžioje, kol tampa pilnamečiais (kol jiems sueina 18 metų) arba emancipuotais. Sprendimus dėl vaiko gyvenamosios aplinkos, išlaikymo, sveikatos, priežiūros, lavinimo, mokymo ar ugdymo privalo priimti tėvai (Civilinio kodekso 203 straipsnis).

Tarp įvairių su tėvų valdžia siejamų galių atskirai vertinama valdžia vaiko asmens atžvilgiu, vaiko turto valdymas ir tam tikros tėvų valdžios prerogatyvos.

Valdžia vaiko asmens atžvilgiu gali būti skirstoma į globos teises, kurias sudaro „gyvenimas“ su vaiku (t. y. rūpinimasis vaiku, jo priežiūra ir su lavinimu susijusių sprendimų, priimamų vaikui būnant su vienu iš tėvų, priėmimas), ir teisė į lavinimą, kurią sudaro sprendimų, susijusių su vaiko išlaikymu, lavinimu ir mokymu, priėmimas. Vaiko turto valdymas skirstomas į teisę administruoti vaiko turtą ir teisę tą turtą teisėtai naudoti. Specialios prerogatyvos yra tėvų teisės, susijusios su vaiko santuoka, įvairinimu ir emancipacija.

2 Kaip paprastai nustatoma, kam priklauso tėvų atsakomybė už vaiką?

Tėvų valdžią nepilnamečio vaiko asmens atžvilgiu paprastai kartu įgyvendina abu vaiko tėvai. Nepriklausomai nuo to, ar tėvai gyvena kartu ir ar jie yra susituokę, jeigu yra nustatyta vaiko kilmė iš abiejų tėvų, abu tėvai (kiekvienas iš jų) kartu naudojasi įvairiomis tėvų valdžios prerogatyvomis (Civilinio kodekso 373–374 straipsniai).

Jeigu vaiko kilmė iš tėvo arba iš motinos nėra nustatyta arba jeigu vaiko vienas iš jų yra miręs, nedalyvauja auginant vaiką arba negali išreikšti savo valios, kitas iš tėvų naudojasi šia valdžia vienas.

Trečiųjų šalių (veikiančių sąžiningai) atžvilgiu kiekvienas iš tėvų, kuris tėvų valdžia naudojasi vienas, yra laikomas turinčiu kito iš tėvų sutikimą (Civilinio kodekso 373 straipsnis).

Jeigu tėvai negali susitarti, kaip organizuoti vaiko gyvenamąją aplinką, taip pat svarbiais klausimais, susijusiais su vaiko sveikata, lavinimu, mokymu ir laisvalaikiu, arba religiniais ar filosofiniais klausimais, arba jeigu susitarimas prieštarauja vaiko interesams, šeimos bylų teismas (pranc. *tribunal de la famille*) gali pavesti vykdyti tėvų valdžią vienam iš tėvų.

Šiuo atveju pagal nustatytą tvarką kitas iš tėvų išlaiko 1) priežiūros teisę, t. y. teisę būti informuojamas apie vaiko padėtį ir teisę kreiptis į šeimos bylų teismą, jeigu jis mano, kad kitas iš tėvų nesilaiko vaiko interesų, ir 2) teisę matytis su vaiku. Teisę matytis su vaiku galima atimti tik dėl labai rimtų priežasčių (Civilinio kodekso 374 straipsnis).

3 Ar gali būti tėvų atsakomybė paskirta kitam asmeniui, jeigu tėvai negali arba nenori vykdyti pareigų savo vaikams?

Jeigu tėvų valdžia nesinaudoja nei tėvas, nei motina, vaikui skiriama globa (Civilinio kodekso 375 straipsnis).

4 Jeigu tėvai nutraukia santuoką arba išsiskiria, kaip išsprendžiamas tėvų atsakomybės nustatymo ateiityje klausimas?

Iš esmės tėvų gyvenimas skyrium ar santuokos nutraukimas neturi poveikio naudojimosi tėvų valdžia taisyklėms. Taikomas teisinis principas, kad kiekvienas iš abiejų vaiko tėvų kartu naudojasi tėvų valdžia (žr. 2 punktą). Tai reiškia, kad kiekvienas iš jų ir toliau naudojasi tėvų valdžia ir nė vienas iš tėvų negali savo iniciatyva priimti tokio sprendimo, kuriuo kitam iš tėvų būtų trukdoma naudotis savo prerogatyvomis. Todėl vienas iš tėvų turi gauti kito iš tėvų sutikimą, priešingu atveju negali imtis veiksmų. Tačiau kalbant, pavyzdžiui, apie vaiko gyvenamąją aplinką, tas iš tėvų, su kuriuo vaikas gyvena, pagrįstai priima sprendimus dėl kasdienės tvarkos, gero elgesio ir kt.

Tėvai gali susitarti dėl naudojimosi tėvų valdžia tvarkos, jeigu tai atitinka vaiko interesus.

Priešingu atveju šiuo klausimu turi būti kreipiamasi į šeimos bylų teismą, kuris gali nuspręsti pavesti vienam iš tėvų, kad šis tėvų valdžia naudotųsi vienas (žr. 2 punktą).

Turi būti nuspręsta dėl vaiko gyvenamosios aplinkos, vietos, kurioje vaikas įrašomas į gyventojų registrą, ir tėvų įnašo į vaiko išlaikymą, lavinimą ir mokymą tvarkos.

5 Jeigu tėvai sudaro sutartį dėl tėvų atsakomybės, kokių oficialių reikalavimų reikia laikytis, kad sutartis būtų teisiškai įpareigojanti?

Tėvams nebūtina kreiptis į šeimos bylų teismą, jie gali sudaryti privatų susitarimą, išsprendami tėvų valdžios vaiko atžvilgiu klausimą. Siekiant padėti tėvams šiuo klausimu, jiems suteikta galimybė bet kuriuo metu, taip pat teismo proceso metu, kreiptis į akredituotą ir tinkamai kvalifikuotą tarpininką (advokatą, notarą arba kitą akredituotą tarpininką) (Teismų kodekso (pranc. *Code judiciaire*) 1730 straipsnis).

Jeigu tėvai pageidauja pririnkus užtikrinti šio sprendimo vykdymą, jie turi perduoti šį susitarimą kompetentingam šeimos bylų teismui, kuris nustato, ar susitarimas atitinka vaiko interesus.

Jeigu santuoka nutraukiama dėl neatitaisomo santuokos žlugimo (žr. faktų suvestinę „Santuokos nutraukimas. Belgija“), tėvai bet kuriuo proceso etapu gali prašyti šeimos bylų teismo patvirtinti susitarimą dėl laikinųjų priemonių vaikų atžvilgiu. Teisėjas gali atsakyti patvirtinti šį susitarimą, jeigu jis prieštarauja vaikų interesams.

Jeigu santuoka nutraukiama bendru sutarimu (žr. faktų suvestinę „Santuokos nutraukimas. Belgija“), šalys savo susitarimuose dėl santuokos nutraukimo pasekmių turi nurodyti naudojimosi tėvų valdžia priemones (naudojimasi tėvų valdžia, teisę matytis, vaiko turto administravimą) ir kiekvieno iš tėvų įnašo į vaiko išlaikymą, lavinimą, sveikatą, mokymą ir ugdymą tvarką santuokos nutraukimo proceso metu ir vėliau. Prokuroras pateikia nuomonę, o šeimos bylų teismas gali panaikinti arba iš dalies pakeisti nuostatas, prieštaraujančias nepilnamečių vaikų interesams. Šeimos bylų teismas nutraukia santuoką ir patvirtina susitarimus nepilnamečių vaikų atžvilgiu.

6 Jeigu tėvai negali susitarti dėl tėvų atsakomybės, kokios alternatyvios priemonės padeda šį konfliktą išspręsti nesikreipiant į teismą?

Kai pateikiamas prašymas, teismo kancleris informuoja šalis, kad jos gali kreiptis dėl taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ar taikyti kitą taikaus ginčų sprendimo formą (Teismų kodekso 1253 ter straipsnio 1 dalis). Be to, teisėjas bet kuriuo metu gali šalims pasiūlyti apsarstyti taikinimo ar taikinamojo tarpininkavimo galimybes. Jeigu šalys sutinka, teisėjas gali atidėti bylos svarstymą, kad šalys galėtų išsiaiškinti, ar galima pasiekti susitarimus arba ar

taikinamasis tarpininkavimas gali joms padėti rasti sprendimą, arba byla gali būti perduota taikaus sprendimo skyriui (Teismų kodekso 1253ter straipsnio 3 dalis).

Jeigu šalis pasiekia susitarimą, teismas šį susitarimą patvirtina, nebent jis akivaizdžiai prieštarauja vaiko interesams (Teismų kodekso 1253ter straipsnio 2 dalis).

Bet kuri šalis taip pat gali siūlyti naudotis taikinamuoju tarpininkavimu, neatsižvelgiant į teismo procesą (Teismų kodekso 1730 straipsnis). Pirmiau nurodytomis sąlygomis taip pat gali būti patvirtintas bet kuris akredituoto tarpininko pasiektas susitarimas.

Galiausiai šalis visada gali konsultuotis su ekspertais (socialiniais darbuotojais, psichologais, vaikų psichiatrais) ir gauti informaciją pagrįstą nuomonę arba paprašyti teismo procese skirti ekspertą. Tame procese prokuroras gali prašyti socialinių tarnybų informacijos apie vaikus, o šeimos bylų teismas atsižvelgia į vaikų nuomones (Teismų kodekso 1253ter straipsnio 6 dalis).

7 Jeigu tėvai kreipiasi į teismą, kokius su vaiku susijusius klausimus gali išspręsti teisėjas?

Jeigu tėvai nepasiekia susitarimo arba pasiekia tik dalinį susitarimą, arba jeigu susitarimas prieštarauja vaiko interesams, šeimos bylų teismas sprendžia dėl naudojimosi tėvų valdžia, atsižvelgdamas į tėvų išreikštus pageidavimus ir į vaiko pageidavimą, jeigu vaikas yra pakankamo amžiaus, taip pat į bylos padėtį ir aplinkybes. Klausimai, kurie gali būti pateikti teismui:

- abiejų arba vieno iš tėvų naudojimas tėvų valdžia (žr. 2 punktą);
- pagrindinė vieta, kurioje vaikas bus įtrauktas į gyventojų registrą (= nuolatinė gyvenamoji vieta);
- vaiko gyvenamoji aplinka (jeigu nėra sudaryta susitarimo, o tėvų valdžia bendrai naudojasi abu tėvai, pirmenybė teikiama lygiateisiam vaiko gyvenamosios aplinkos nustatymui, jeigu to prašo bent vienas iš tėvų. Jeigu tai nėra tinkamiausias sprendimas, gali būti numatyti ilgesni gyvenimo su vienu iš tėvų laikotarpiai arba kitokia tvarka. Šeimos bylų teismas atsižvelgia į konkrečias aplinkybes ir į vaiko bei tėvų interesus);
- išlaikymo įnašas (pagal savo galimybes kiekvienas iš tėvų turi padengti vaiko gyvenamosios aplinkos, išlaikymo, sveikatos, priežiūros, lavinimo, mokymo ir ugdymo išlaidas).

Šeimos bylų teismui taip pat gali tekti nuspręsti dėl vaiko lavinimo ir mokymo. Šalys teismui taip pat gali teikti konkrečius klausimus, pvz., dėl atostogų laikotarpių paskirstymo tarp tėvų, tam tikrų išlaidų dalijimosi, vaiko priėmimo į mokyklą ir kt. Tai priklauso nuo kiekvieno konkretaus atvejo.

8 Jeigu teismas nusprendžia, kad vaiko globa turi priklausyti tik vienam iš tėvų, ar tai reiškia, kad jis gali visus su vaiku susijusius klausimus spręsti nepasitaręs su antruoju iš tėvų?

Tai, kad tėvų valdžia priklauso tik vienam iš tėvų, nesuteikia jam neribotų teisių priimti sprendimus dėl vaiko. Turi būti atsižvelgiama į kiekvienu konkrečiu atveju pasiektus susitarimus. Be to (žr. 2 punktą), kitas iš tėvų išlaiko teisę prižiūrėti vaiko lavinimą.

Persikėlimas su vaiku į kitą gyvenamąją vietą neinformavus kito iš tėvų gali turėti poveikį vaiko gyvenamajai aplinkai, teisei matytis ir kt. Tokiu atveju šalis, kuriai nebuvo pranešta arba kuri su tuo nesutinka, gali kreiptis į šeimos bylų teismą (Civilinio kodekso 374 ir 387bis straipsniai) arba, skubiu ir absoliučiai būtinu atveju, į teisėją, nagrinėjantį prašymus taikyti laikinąsias priemones (pranc. *juge des référés*) (Teismų kodekso 584 straipsnio 4 dalis).

9 Jeigu teismas nusprendžia, kad vaiko globa priklauso abiem tėvams, ką tai iš tikrųjų reiškia?

(Žr. 2 punktą). Tai reiškia, kad kiekvienas iš jų ir toliau naudojami tėvų valdžia (įgyvendina vaiko globos teises, vaiko teisę į lavinimą, teisę teisiškai administruoti ir naudoti vaiko turtą) ir nė vienas iš tėvų negali savo iniciatyva priimti tokio sprendimo, kuriuo kitam iš tėvų būtų trukdoma naudotis savo prerogatyvomis. Todėl vienas iš tėvų turi gauti kito iš tėvų sutikimą, priešingu atveju negali imtis veiksmų. Tačiau kalbant, pavyzdžiui, apie vaiko globos teises, tas iš tėvų, su kuriuo vaikas gyvena, pagrįstai priima sprendimus dėl kasdienės tvarkos, gero elgesio ir kt. Trečiųjų šalių (veikiančių sąžiningai) atžvilgiu kiekvienas iš tėvų, kuris tėvų valdžia naudojasi vienas, yra laikomas turinčiu kito iš tėvų sutikimą (Civilinio kodekso 373 straipsnis).

10 Į kokį teismą reikia kreiptis, jeigu norima pateikti pareiškimą dėl tėvų atsakomybės? Kokių oficialių reikalavimų reikia laikytis ir kokie dokumentai turi būti pridėami prie pareiškimo?

Pagal Teismų kodekso 572bis straipsnio 4 dalį šeimos bylų teismas nagrinėja prašymus dėl tėvų valdžios nepilnamečių vaikų atžvilgiu, dėl jų gyvenamosios aplinkos arba teisių su jais matytis. Prie prašymo pridedami dokumentai priklauso nuo teikiamo pareiškimo.

11 Kokia tvarka yra taikoma šiais atvejais? Ar galima pasinaudoti pagreitinoto proceso tvarka?

Kai kurios šeimos bylų teismo jurisdikcijai priklausančios bylos, pvz., bylos dėl tėvų valdžios, gyvenamosios aplinkos ar teisės matytis su vaiku, pagal įstatymą gali būti laikomos skubiomis ir pradedamos *inter partes* pareiškimu, šaukimu arba bendru prašymu. Tokios bylos išsprendžiamos laikinąja nutartimi. Jeigu byla pradedama šaukimu, terminas yra bent dvi dienos (žr. Teismų kodekso 1035 straipsnio 2 dalį). Kitais atvejais pirmasis posėdis turi įvykti vėliausiai per 15 dienų nuo prašymo užregistravimo teismo kanceliarijoje (Teismų kodekso 1253ter straipsnio 4 dalies 2 punktą).

Visose bylose, susijusiose su nepilnamečiais vaikais, šalys privalo asmeniškai dalyvauti ne tik pirmajame posėdyje, bet ir posėdžiuose, kuriuose aptariami klausimai dėl vaikų, taip pat žodinių argumentų posėdžiuose (Teismų kodekso 1253ter straipsnio 2 dalies pirma ir antra pastraipos). Be to, bet kuris nepilnametis turi teisę būti išklaustas aktualiais klausimais dėl tėvų valdžios, gyvenamosios aplinkos ir teisės matytis (Teismų kodekso 1004 straipsnio 1 dalies 1 punktą).

12 Ar galima gauti teisinę pagalbą bylinėjimosi išlaidoms padengti?

Šiuo klausimu taikomos įprastos normos (žr. faktų suvestinę „Teisinė pagalba. Belgija“).

13 Ar galima apskųsti teismo sprendimą dėl tėvų atsakomybės?

Jeigu santuoka nutraukiama bendru sutarimu ir šalys susitarė dėl naudojimosi tėvų valdžia tvarkos, prokuroras pateikė nuomonę, o šeimos bylų teismas susitarimus patvirtino ir nutraukė santuoką, tada iš esmės nėra priežasčių teikti apeliacinį skundą.

Kitais atvejais sprendimas dėl tėvų valdžios gali būti apskundžiamas per tam tikrą terminą, kuris paprastai yra vienas mėnuo. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo sprendimo arba pranešimo apie jį (skundo dėl vienašališku prašymu priimtos nutarties) įteikimo. Kartais sprendimo paskelbimas pavėlinamas (pavyzdžiui, prokuroro prašymu), kad terminas būtų pailgintas.

14 Tam tikrais atvejais, kad būtų įvykdytas sprendimas dėl tėvų atsakomybės, gali prireikti kreiptis į teismą. Į kokį teismą reikia kreiptis ir kokia tvarka yra taikoma?

Šeimos bylų teismas, nusprendęs dėl vaiko gyvenimo su kiekvienu iš tėvų grafiko arba patvirtinęs vieno iš tėvų arba netgi trečiosios šalies teisę matytis su vaiku, vėliau gali prie savo sprendimo pridėti vykdymo priemones (Civilinio kodekso 387ter straipsnio 1 dalies penkta pastraipa). Teismas, atsižvelgdamas į vaiko interesus, nurodo šių priemonių pobūdį ir jų įgyvendinimo tvarką, o jeigu jis mano, jog tai reikalinga, jis taip pat paskiria įgaliotus asmenis, kurie lydi sprendimą vykdančių teismo pareigūnų. Šeimos bylų teismas gali nustatyti periodines baudas, taip užtikrindamas, kad sprendimas būtų vykdomas.

15 Ką reikia padaryti, kad kitos valstybės narės teismo priimtas sprendimas dėl tėvų atsakomybės būtų pripažintas ir vykdomas šioje valstybėje narėje?

Nuo 2005 m. kovo 1 d. pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2201/2003, žinomą kaip „Briuselis Ila“, visi valstybėje narėje (išskyrus Daniją) priimti sprendimai, susiję su tėvų valdžia, iš esmės yra automatiškai pripažįstami. Tačiau, išskyrus sprendimus dėl teisių matytis su vaiku ir dėl pagrobto vaiko grąžinimo, sprendimo vykdymas reiškia, kad vykdymo prašymas teikiamas šeimos bylų teismui, o šis dėl to nusprendžia laikinąja nutartimi.

Tačiau ši supaprastinta tvarka netaikoma sprendimams, priimtiems iki minėtos datos ne santuokos nutraukimo procese. Šiuo atveju patartina taikyti įprastą sprendimų pripažinimo ir vykdymo procedūrą.

16 | kurį šios valstybės narės teismą reikia kreiptis norint užginčyti kitos valstybės narės teismo sprendimo dėl tėvų atsakomybės pripažinimą? Kokios procedūros taikomos tokiais atvejais?

Bet kuris suinteresuotas asmuo gali kreiptis į šeimos bylų teismą, kad užsienyje priimtas sprendimas būtų nepripažįstamas. Šeimos bylų teismas gali sustabdyti procesą, jeigu atitinkamas sprendimas yra apskųstas jį priėmusioje šalyje.

17 Kokios šalies teisė taiko teismas procese dėl tėvų atsakomybės, jei vaikas ar bylos šalys negyvena šioje valstybėje narėje arba yra skirtingų šalių piliečiai? Belgijos teismai iš esmės taiko vaiko įprastinės gyvenamosios vietos teisę.

Tačiau jeigu pagal įprastinės gyvenamosios vietos teisę neįmanoma tinkamai apsaugoti vaiko asmens ar turto, taikoma valstybės, kurios pilietybę turi vaikas, teisė. Jeigu atitinkamoje užsienio teisėje numatytų priemonių neįmanoma imtis materialiniu ar teisiniu požiūriu, taikoma Belgijos teisė.

Paskutinis naujinimas: 28/06/2019

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teismo tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teismas, nei Europos Komisija nepiima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.